

..... [p1]

Haerlem 5 van Slachtmaand, 1882

Eerweerde Heer en lieve Vriend!

Gelijktijdig met dezen brief verzende ik aan uw adres, met de post, een pak, inhoudende 1 [*Exemplaar*] *Dialecticon*, *Bulla ineffabilis*¹ en "friesche eigennamen"² Uit hoogachting en vriendschap bied ik U deze vruchten van mijne taalkundige studien, als eene vereering aan. Mogen ze U welkom wezen!³ En zeer geerne zal ik daarentegen een afdruk van uwe "Gedichten" ontvangen, zoo als Gij mij in uwen laatsten⁴ schrijft. Ofschoon ik zelve niet dichterlik begaafd ben, weet ik toch zeer wel de schoonheden der dichtkunst te weerdeeren. En hoe ik reeds voor acht jaren over de groote weerde uwer geschriften, uit een taalkundig oogpunt, oordeelde, meugt Gij lezen op bladzijde 355, II^d deel, van 't *Dialecticon*⁵

.....

- 1 Een door paus Pius IX op 8 december 1854 uitgevaardigde pauselijke bul ter bevestiging van het dogma van de Onbevleete Ontvangenis van Maria. In 1878 verscheen een editie in het Nederlands en het Fries, onder andere bewerkt door Winkler.
- 2 J. Winkler, Een en ander over Friesche eigennamen. In: *De Vrije Fries*: 13 (1877). p.149-204 en p.241-343. En J. Winkler, Een en ander over Friesche eigennamen (vervolg). In: *De Vrije Fries*: 14 (1881) p.111-154. Een overdruk van het gehele opstel is aanwezig in de handbibliotheek van Guido Gezelle (nr.: GGB 1058). Op het schutblad van dit exemplaar schreef Winkler: "Den wakkeren Vlaming Guido Gezelle, uit vriendschap en hoogachting van den schrijver Johan Winkler. Haarlem, November 1882."
- 3 Er zijn een duizendtal boeken van Gezelles oorspronkelijke bibliotheek bewaard in het Guido Gezellearchief. Daarin zitten het *Dialecticon* en de vertaling van de *Bulla* niet.
- 4 In zijn laatste brief aan Winkler ([04/11/1882, Kortrijk](#)) liet Gezelle weten dat hij hem de vier delen stuurde uit zijn *Verzamelde werken*: Leuven-Roeselare: Fonteyne-De Meester, 1878-1880:

1) Dichtoefeningen

2) Kerkhofblommen

3) Gedichten, gezangen en gebeden

4) Liederen, eerdichten et reliqua

- 5 In een voetnoot schreef Winkler hier in 1874 al: "De taal van Gezelle's gedichten is echter nog veel minder geijkt nederlandsch. Neen, maar ze is zuiver en schoon nederlandsch, echt oorspronkelijk nederlandsch, duizendmaal schoener, zuiverder en oorspronkelijker dan modern hollandsch is; om van de geijkte nederlandsche boeketaal maar niet te gewagen. Ach! dat alle niet-hollandsche Nederlanders zóo weinig hollandsch, zóo schoon nederlandsch schreven!"

Ik was in de stellige meening dat ik U reeds voor jaren eenen afdruk van Dialecticon en Bulla vereerd had. Wijl ik van zulke zaken geen aantekening houde, kan ik 't niet waar maken. In allen gevalle is 't mijne bedoeling geweest, ze U te zenden.⁶ Zoo wete ik nu ook niet meer of ik U reeds vroeger eenen afdruk zond van mijne "friesche eigennamen". Zoo ja - dan hebt

..... [p2].....

Gij er nu twee. Dat is een te veel. Daarom, hebt Gij in Vlaanderen iemand, die er belang in stelt, of wien het, in zijne studien, zou kunnen van dienst wezen, geef het eene [*exemplaar*] dan aan dien man; of anders, zend het mij, met de post, terug; ik zelve heb er maar een paar meer van over, en word er dikwijls om gevraagd.

Uw puuptjecato⁷ brengt mij ons friesch piipkedrop te binnen. D'artsenijmenger mengt namelijk hier in 't noorden, mank ([*engelsch*] among) 't gewone succus of extractum liquiritiae⁸ een weinig anijsolie (oleum anisi), van 't anijszaad. En rolt er dan dunne pijpkes van, of liever rollekens (want hol zijn ze niet, en dat moet een pijp toch wezen); zoo dik of dun als een dikke gershalm, en een paar duim lang. En dat heet in Friesland piipkedrop, ook wel aniisdrop. Drop op z'n hollandsch, en niet sop op z'n friesch - ten bewijze, dunkt me, dat deze lekkernij (?) (kinder-lekkernij toch), uit Holland in Friesland eerst ingevoerd werd. Als de kinderen te Leeuwarden bij den apotheker een "recept" brengen, dat is een voorschrift van den arts ter bereiding van een geneesmiddel - dan krijgen ze van den artsenij-menger gewoonlijk een klein spanen-doeske⁹ gevuld met piipke-drop. Is dat ook een brugsch gebruik?

Zeit Gij liên¹⁰ spegel voor spiegel?¹¹ Wij in [*Friesland*] ook. Dat

..... [p3].....

.....

6 In een vorige brief ([geschreven tussen 01/11/1882 en 03/11/1882, Haarlem](#)) schreef Winkler dat hij zijn vertaling van de Bulla Ineffabilis vijf jaar geleden reeds naar Gezelle opgestuurd had. Hij meende hem eveneens zijn Dialecticon al toegezonden te hebben. Uit Gezelles laatste brief aan Winkler ([04/11/1882, Kortrijk](#)) bleek dat deze geen van beiden ontvangen had.

7 Naar aanleiding van Winklers toelichting bij de manier waarop 'zoethout' en 'zoethoutextract' gekend is in Friesland in zijn vorige brief ([geschreven tussen 01/11/1882 en 03/11/1882](#)), schreef Gezelle in een naschrift bij zijn laatste brief ([04/11/1882, Kortrijk](#)) dat men in Brugge het woord 'puuptjecato' gebruikt voor 'zoethoutextract'.

8 zoethoutextract

9 Een doosje gemaakt uit erg dun en buigzaam hout.

10 lieden

11 In zijn laatste brief ([04/11/1882, Kortrijk](#)) schreef Gezelle dat hij Winkler via een "dichtspegel" Vlaanderen zou tonen.

is nader aan 't latijnsche speculum, waar van 't woord toch afstamt, dan de hollandsche form. Spiegel en lanteern, dat zijn twee latijnsch-nederlandsche woorden, - ten bewijze dat de Romeinen onzen voorouders eerst met die dingen bekend maakten? Tafel en disch ook. - Ja, maar de Noord-Friesen hebben daarvoor eigene woorden. Spiegel = Sjemstien, Lanteern = Skînfet, Tafel = Skew. - Is dat niet aardig? Sjem, Sjäm, Siamme is, in mijn Friesland een molik, ofte wel vogelverschrikker, Scheuche. Sjemstian of Sjemstien alzo = moliksteen. Zoo die oude noord-friesen (die nooit met de Romeinen in aanraking kwamen, en tot diep in de middeleeuen - gedeeltelik wel tot de 14^e eeuw en later - heidenen bleven, een (glad-gewreven, zwarten marmer-) steen als een spiegel gebruikten, is 't geen wonder dat ze er een siamme in zagen weerkaatsen. Skînfet = schingvat, schijnvat. Skew = schijve, schijf, een schijf van een boomstam, zoo als het romeinsche discus, 't stamwoord van ons disch, en zoo als hier de slachters nog als hakblok bruken.

Een afschrift van uwe aanprijzing van Edw. Gailliard's Glossarium¹² ('k moest het toch afschrijven, om bizondere redenen)¹³ heb ik reeds ter plaatsing opgezonden naar 't bestier van den Nederlandschen Spectator, een deftig en degelik letterkundig weekblad. Ik hope zeer dat men 't zal willen opnemen.¹⁴ Een afdruk zende ik U.

..... [p4]

Van dien heer Gail. ontving ik ook, door uwe tusshenkomst, schreef hij mij - een allerbelangrijkste aanteekening uit Blancardi Lexicon medicum¹⁵ aangaande d'oorisers.¹⁶ Dáar had ik zoo iets zoo licht niet gevonden - althans nooit gezocht. Zoo grooter weerde had mij dus des Heeren [*Gailliard*]'s hulpveerdigheid. Van Jules Claerhout

.....

- 12 Rond den Heerd: 17 (29 October 1882) 49, p.385-387. Gezelle schreef hier vol lof over de *Glossaire Flamand* van Edward Gailliard.
- 13 In zijn vorige brief ([04/11/1882, Kortrijk](#)) schreef Gezelle aan Winkler dat hij hem een afdruk van zijn aanprijzing uit "Rond den Heerd" zou bezorgen opdat hij zelf geen tijd zou verliezen aan het afschrijven ervan. Dit was naar aanleiding van Winklers eerdere vraag ([brief geschreven tussen 01/11/1882 en 03/11/1882](#)) om in zijn afschrift van Gezelles artikel de spelling aan te mogen passen. Deze was naar zijn mening te Hollands.
- 14 De aanprijzing is uiteindelijk nooit in de Nederlandsche Spectator verschenen. De verontschuldgingen van Winkler voor het niet verschijnen van het stuk volgen in [de brief van 23/01/1883](#).
- 15 Op p.119 van het *Lexicon Medicum* staat: "(...) quae oorlappen & haarysers belgica lingua vocant". Hiermee kon Winkler aantonen dat men in de 18e eeuw nog de benaming "haarijzer" gebruikte voor oorijzer.
- 16 Het oorijzer was een onderdeel van de vrouwelijke hoofdtooi in de noordelijke provincies van Nederland en Zeeland. Oorspronkelijk werd deze metalen beugel voor rond het hoofd gebruikt om mutsen of haar op de plaats te houden, maar uiteindelijk groeide het uit tot pronkstuk. Het kreeg de naam 'oorijzer' doordat het vaak enkel zichtbaar was ter hoogte van de

ontving ik ook weer eenige mededeelingen, en tevens van een anderen jongeling uit Brugge, Arthur Plettinck met name. Dit alles dank ik U en uwer bemiddeling, van herten. Jammer dat mij ten eenen male genoegzaam vrijen tijd ontbreekt, om met zoo velen geregeld briefwisseling te houden. Al leefde ik nog duizend jaer, ik en kwam door mijn werk nooit. -

[Arthur] Plettinck bovengenoemd schreef mij dat hij een boek versen had, friesche, uit de vorige eeu, alle psalmen Davidis - van Althuysen. Mij bekend. Dichterlike weerde heeft deze verfriesching, voor zoo verre ze niet van de hand [van] Gysbert Japicx is, gelijk met eenige psalmen in der daad 't geval is, weinig. Voor [Plettinck] wel uiterst weinig. Men zou zeggen hoe komt hij er aan? Ik schreef hem, hij zou dien boek U vereeren; Gij hebt er meer aan. Deed hij 't reeds?¹⁷

Japik, friesche form van Jacob. - Japicx (in oude spelling), Japiks is genitivus¹⁸ van Japik, en wil eenvoudig zeggen, zoon van Jacob, zoo als Gysbert-om's (oom's)¹⁹ vader hiette, Hun "skaeinamme"²⁰ was Holckema - maar dien gebruikten ze, naar oud-friesche zede, dagelijks niet. Japicx is niet het patronymikon²¹ Japiking, Jacobing, 't is eenvoudig genitivus. Schreef Gysbert-om dietsch (nederlandsch), hij onderteekende Jacobs. Kan ik een [exemplaar] zijner gedichten opdukelen, ik zende 't U geerne,

Ontvang mijne hertelike groete, en een trouen handslag

Van Uwen

Johan Winkler.

.....

oren. In de 19e eeuw was het oorijzer een kenmerkend onderdeel van de Friese streekdracht. Ook in Vlaanderen werden oorijzers gedragen, doch bescheidener, waaronder in Brugge, waar Gezelle ze opmerkte. Sinds Gezelle hierover schreef in zijn brief naar Winkler van [07/03/1882 \(Kortrijk\)](#) is het een geliefd onderwerp in hun correspondentie.

17 Het werk is niet aanwezig in de resterende handbibliotheek van Guido Gezelle in het Guido Gezellearchief.

18 De genitief wordt gebruikt om een bezitsrelatie uit te drukken.

19 In een [vorige brief \(25/10/1882, Haarlem\)](#) liet Winkler verstaan dat het Friese volk soms amicaal naar Gysbert Japicx verwees als Gysbert-om (Gysbert-oom). In zijn brief van [04/11/1882 \(Kortrijk\)](#) vroeg Gezelle naar de taalkundige oorsprong hiervan.

20 Fries voor 'geslachtsnaam'. Winkler verklaarde dit woord in zijn brief van [15/07/1882](#), naar aanleiding van een foute vertaling van Gezelle naar het Vlaams als 'scheidnaam'.

21 Patroniem: familienaam die afgeleid is van de voornaam van de vader.

Briefbeschrijving

Verzender	Winkler, Johan
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Verzendingsdatum	05/11/1882
Verzendingsplaats	Haarlem
Annotatie	Briefversie van datering: 5 van Slachtmaand, 1882 ; adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.
Annotatie	Briefversie van datering: 5 van Slachtmaand, 1882 ; adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.
Gepubliceerd in	De briefwisseling tussen Guido Gezelle en Johan Winkler. Deel 1: Inleiding en brieven (1881-1883) / door Dries Gevaert. - Gent : onuitgegeven licentieverhandeling, (academiejaar 1983-1984), p.104-107

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	dubbel vel, 206x133 wit papiersoort: 4 zijden beschreven, inkt
Staat	volledig
Toevoegingen	op zijde 1 links in de bovenrand: Aan G. Gezelle (inkt, hand P.A.)

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	5292
Bibliotheekrecord	https://brugge.bibliotheek.be/detail/?itemid=library/v/obbrugge/gezelle11596

Inhoud

Incipit	Gelijktijdig met dezen brief ver-
Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	05/11/1882, Haarlem, Johan Winkler aan [Guido Gezelle]
Editeur	Sofie Meneve; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2023
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.

Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .
Citeren	Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
